

ного відтворення, на вирішення короткострокових завдань, зокрема, макроекономічної стабілізації, досягнення стратегічних цілей у цих самих сферах можливе за рахунок застосування *інституційних* важелів, які передбачають модифікацію правил і способів реалізації процесів відтворення. Такі важелі спроможні впливати на цільові функції суб'єктів у господарській системі, сприяючи їх усталенню або зміні й досягаючи на цій основі інституційної рівноваги як підґрунтя інклюзивного розвитку.

Акцент на інституційних складових макроекономічних інструментів дає змогу розширити впливовість цих інструментів на суб'єктів приватних стратегій, досягти передбачуваності та неперервності, ефективності і послідовності в їхньому застосуванні.

Таким чином, постає завдання виокремлення та пріоритетної реалізації інституційних інструментів реалізації завдань економічної політики держави. Саме в побудові сучасних інституційних засад, які забезпечують дієве застосування ринкових макроекономічних регуляторів та інструментів державної політики вбачається основний зміст економічних реформ в Україні.

Література

1. *Базилевич В. Д.* Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів / В.Д. Базилевич, В.Л.Осецький // *Фінанси України*. — 2013. — № 5. — С. 19–30.

2. *Назирів І.* Інституційні засади суб'єктного виміру господарської системи в контексті розвитку національної конкурентоспроможності / І. Назирів, О. Яременко // *Економічна теорія*. — 2014. — № 2. — С. 21–31.

3. *Онищенко В.* Модернізація як імператив розвитку України / В.Онищенко // *Економіка України*. — 2011. — № 7. — С. 4–14.

УДК 338.27

Тетяна ЖЕЛЮК*

ДЕТЕРМІНАНТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ В ПЛОЩИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Окреслено концептуальні засади модернізації системи управління національною економікою, які опираються на децентралі-

* **ЖЕЛЮК Тетяна Леонтійвна** — д.е.н., професор кафедри менеджменту та публічного управління Тернопільського національного економічного університету, м. Тернопіль, Україна, t.zheljuk@tneu.edu.ua

зований, інноваційний, антикризовий, сталого розвитку підходи, які забезпечують збалансований розвиток національної економіки на всіх рівнях її функціонування.

З проголошенням незалежності Україна отримала унікальну можливість зайняти вагомий нішу в новому світовій економіці, маючи необхідні для перетворення у високорозвинену державу ресурси — корисні копалини, потужний науковий потенціал, трудові ресурси. Тим не менше, за роки незалежності реальний валовий внутрішній продукт України скоротився більше, ніж на 40,0 %. За даними Світового банку, такий показник є найгіршим результатом у світі за останні двадцять п'ять років. Зі 166 країн за період 1991–2015 рр., він знизився лише в п'яти країнах. Україна в цьому списку випередила всі інші країни: Молдову (ВВП якої знизився на 29 %), Грузію (-15,4 %), Зімбабве (-2,3 %) і Центральнафриканську Республіку (-0,94 %). В 1990 році ВВП України на одну особу складав 1 569,7 дол. США і Україна посідала 94 місце з 183 країн за цим показником. У 2014 році ВВП на одну особу складав 3 082,5 дол. США і країна опустилася на 129 місце з 188 країн [1]. В економічному відношенні Україна замість динамічного конкурентного розвитку вступила у фазу стихійного первинного накопичення капіталу і глибоких трансформаційних криз. За 1991–2015 рр. сформувалась структура економіки зі значними галузевими диспропорціями з домінуванням галузей третього та четвертого технологічних укладів, залежна від попиту на зовнішніх ринках (табл. 1). Ситуація, у якій опинилося українське суспільство актуалізує необхідність інституційних перетворень, насамперед у системі державного управління економікою, які дозволили б побудувати європейську модель конкурентного розвитку національної економіки.

Модернізація державного управління національною економікою повинна лежати в площині створення такого інституційного та організаційно-економічного підґрунтя, яке б дало змогу подолати внутрісистемні дисбаланси та підвищило б адаптивність економічної системи до кризових явищ, забезпечило вирішення основного протиріччя сучасного розвитку: задоволення зростаючих суспільних потреб в умовах вичерпності ресурсів і підвищення антропогенного навантаження на економіку.

Таблиця 1

**СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ЗА ТЕХНОЛОГІЧНИМИ УКЛАДАМИ У 2014 р., %**

Показники	Технологічні уклади			
	4-й	3-й	2-й	1-й
Обсяг виробництва продукції	57,9	38	4	0,1
Фінансування наукових розробок	6	69,7	23	0,3
Витрати на інновації	30	60	8,6	0,4
Інвестиції	75	20	4,5	0,5
Вкладення капіталу на технічне переозброєння і модернізацію	83	10	6,1	0,9

Джерело: на основі [2].

В основі модернізації управління національною економікою слід покласти певну архітектуру концептуальних підходів, серед яких варто виокремити:

- децентралізований, який пов'язаний із забезпечення балансу інтересів розвитку окремих територій і держави в цілому, вирівнювання рівня розвитку адміністративно-територіальних утворень;

- інноваційно-інвестиційний підхід, який передбачає активізацію використання креативних факторів (нових знань, нанотехнологій) у забезпеченні розвитку національної економіки;

- підхід, який апелює до посилення ролі держави у сфері запобігання, нейтралізації, ліквідації деструктивних і дестабілізуючих факторів за рахунок комплексу політичних, економічних, дипломатичних, інформаційних, інституційних механізмів державного впливу, які забезпечуватимуть економічну безпеку країни в сучасному глобальному просторі.

Сучасна система управління повинна опиратися на гуманістичну теорію розвитку, яка була обґрунтована в працях М. Грановетера, М. Кастела, Р. Сведберга, А. Сена, А. Трена, Р. Холінгсворта, Ф. Шарпа, П. Шміттера, і апелює до необхідності нарощування гуманітарного капіталу нації (освіти, культури, науки, охорони здоров'я, соціального захисту, зайнятості, міжнаціональних і релігійних відносин, засобів інформації); теорію мультирівневого управління Ф. Шарпа, П. Шміттера, В. Стріка, яка акцентує увагу на посиленні ролі наднаціональних утворень в управлінні розвитком національних економік, і разом з концепці-

ями інтегравенталізму, мережевої економіки сприяє оптимальному використанню взаємозв'язку інструментарію управління розвитком на національному, наднаціональному рівнях, що в сучасних умовах посилення процесів глобалізації є украй важливим. Світогосподарські виклики, пов'язані із кризовими процесами підвищують значимість теорії антикризового управління, теоретико-методологічну основу якої становлять: ліберальна теорія неминучості прийдешніх економічних потрясінь; системного неблагополуччя «процвітаючої» економіки; теорії катастроф. Зазначені теорії утворюють підґрунтя до аналізу нелінійних динамічних систем і повинні бути враховані при використанні прогнозно-планових важелів управління національною економікою. Дані теорії, базуючись на ідеях відкритості економічних систем, нерівноважності економічних процесів, безповоротності та нелінійності економічних перетворень, неоднозначності економічних цілей, дозволяють попередити про серйозні небезпеки, які можуть виникнути на шляху розвитку суспільства.

Активізація впливу держави на розвиток національної економіки простежується досить чітко в інституціональній теорії розвитку, методологічну основу якої складають соціально-психологічний інституціоналізм Т. Веблена (1857–1829 рр.), соціально-правовий інституціоналізм Дж. Коммонза (1862–1945 рр.), кон'юнктурна концепція У. Мітчелла (1874–1948 рр.), які практично зорієнтовані на конкретні варіанти державного втручання в економіку, забезпечення соціалізації економічного розвитку.

Формуючи теоретичне підґрунтя для модернізації управління національною економікою у контексті її збалансованого розвитку варто згадати про соціальні детермінанти модернізації, які обґрунтовані в теоріях:

- плюралістичної демократії Г. Ласкі, М. Дюверже, Р. Дарендорфа, яка пояснює вплив громадськості через так звані «групи тиску» на процес прийняття державою важливих суспільних рішень. Дана теорія є особливо актуальною в контексті створення органіфізаціно-економічного підґрунтя для реалізації прийнятої Стратегії розвитку громадянського суспільства;

- технократичного розвитку Д. Бела, Б. Беквіта, Ж. Бжезінського, Т. Веблена, Г. Скота, Г. Саймона, Ф. Тейлора, яка пояснює необхідність вдосконалення якісного рівня кадрового забезпечення системи управління;

- загального благоденства, яка акцентує увагу на підвищенні ефективності надання державою публічних послуг, забезпечення вищого рівня життя населення всієї країни.

Існуючі наукові підходи до державного управління збалансованим розвитком національної економіки дають змогу представити його як процес цілеспрямованого впливу держави на відтворення в економічній системі з метою максимального врахування інтересів інституційних одиниць, раціонального використання факторів виробництва, передбачення та подолання існуючих дисбалансів на секторальному, галузевому, регіональному, макроекономічному, наднаціональному рівнях. Цей процес має базуватися на об'єктивних економічних законах, врахуванні характеру суспільних відносин, досягнутому рівню розвитку продуктивних сил, ступені інтегрованості країни у світове економічне співтовариство, принципах економічної доцільності, соціальної справедливості, екологічної захищеності, активізації використання гуманітарного капіталу, не допущення хаотичності ринкових процесів.

Втручання держави має знайти своє відображення в забезпеченні макроекономічної збалансованості національної економіки загалом та інституційних секторів зокрема, створенні такої системи державного управління національною економікою, яка повинна не тільки створювати передумови для ефективного функціонування ринкового механізму, а й максимально вигідно поєднувати інтереси всіх інституційних секторів національної економіки у забезпеченні цілісності національної економіки та підвищенні її конкурентоспроможності.

Література

1. World Development Indicators [Electronic resource] // The World Bank : World DataBank. — Mode of access: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>.

2. Проект «Популярна економіка: ціна держави». — 2014. — №28. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://cost.ua/files/budget-2015.pdf>.

3. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки; Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу МОН України і НАН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. — К. : НТУУ «КПІ», Вид-во «Політехніка», 2016. — 184 с.